

LA RENAXENSA

15 DE MAIG

FRAGMENTS DE UN LLIBRE DE VIATJE.

(A MON AMICH EN JOSEPH MASIP.)

(Continuació.)

¡Ay que m' anyoro, m' anyoro

sota d' aquest cel de plom!

deya un dels nostres mes preuats poetas, quan, lluny de la Patria no sentia lo flayre de nostres prats, ni orejava son front la brisa del Montseny, ni ovirar podia los pichs del Montserrat. May hauria comprés lo valor d' aquexos versos y sa tendresa, si com lo poeta no m' hagués trobat lluny d' aquesta patria tant volguda, anyorantme, com ell, dessota d' un cel de foch.

Y no vull dirte ab aixó, que no hagi trobat en l' Habana amichs ver als quals dech los ratos mes felissos qu' he passat en la Isla de Cuba: modestos oferiments, preuadas

observacions vareig rebre de molts coneguts, y plasquia á Deu vingua un jorn en que 'ls puga probar lo molt que 'ls ho vaig agrahir.

Divuyt dias han transcorregut desde nostre arribada, y tantas son las bellas que per mos ulls han passat, tanta es la riquesa que per tot arreu brolla que no dupto en afirmar que la Isla de Cuba es lo pais mes rich y mes hermós del mon.

Desde 'l moment en que avistada la punta Maisí entram en las ayguas de la isla, creuavan nostre derrotero una munió de barcos que ab son blanch velatge, orejant al impuls de la poca brisa que feya, buscant ab sa proa la entrada d' algun port, me semblavan jolius aucells, afanyosos per arribar á son niu y nodrir ab un grá de mill á la maynada que impacient los espera; altres ab sas velas rissadas, la proa envers lo mar, pareixian un vol d' orenetas que deyan son ultim adeu á aquellas hospitalarias costas, per anar á buscar nova vida á llunyanas terras. Basta tant solzament veure aquesta animació, aquesta munió de puntets blanchs en totas direccions, pera compendre la inmensa importancia comercial d' aquesta isla: un viatger que passés per devant de sas costas sense trepitjarlas; un viatger que no hagués sentit may mencionar aquesta encontrada, seria prou contemplés aquest cuadro, per considerar á la Isla de Cuba com la mes rica de totas las Antillas.

Envers lo mitjorn del dia 8 avistarem la farola de Matemillos la que nos indicava la entrada del *canal de Bahama*. Encarregá lo capitá als oficials redoblar la vigilancia, tant per evitar un xoch, com per fugir dels baixos que per una y altre part avansan mar endins, deixant tan sols navegable un espay de unas quatre ó cinch millas. Estan formats aquestos baixos per una munió de rocas que enfonzadas á sis ó set pams de la planuria de l' aygua s' estenen en certs punts fins á nou millas de terra: aquest rocam sent en alguns paratges á flor de aygua, forman verdaders islots que se 'ls diu *cayos*, y que serveixen de base á totas las farolas, que per sa profusió dibuixan lo canal: d' admirar es qu' entremitg de las esberlas que s' obran en aqueixas montanyas de pedra hi creixen esbeltas palmas y plorosos cocoters, lo que t' donará una idea de la riquíssima vegetació d' aquesta isla.

Al contemplar aquest rocam, ahont tants barcos s'hi han estrellat, tenint á la mà tots los elements que ls' feya coneixedors d' aquestos mars, cartas geogràficas que ls' indicavan tots los entrebanchs de las costas, á ma imaginació acudiren los inmensos perills á que s' varen veure esposats los primers espedicionaris, ab tan frágils baixells, tenint per tot element la fé que 'ls alentava en sa empresa y una senzilla sonda que 'ls marcava 'l pas. ¿Per qué la espedició no s' perdé y ab ella lo nou mon? Solzament Deu ho sab, y si lo providencial no tingués mil manifestacions en la terra, la figura de Colon y la seva obra no 'ns deixaria duptar.

Com mes avansavam, mes s' animava lo panorama; á voltas tocavam las costas, y altres, mar endins, las perdiam de vista: cap al vespre divisarem la farola de Cayo-Lobo y aixis navegarem tot l' endemá, deixant enrera la farola de Cayo, bahia de Cádiz, fins que lo dia deu, al matí, nos trovavam devant de Matanzas, la poética ciutat que banya 'l Yomurí. Pensavam á posta de sol haver entrat en lo port de l' Habana, y aixis hauria succeit, puig navegavam á tota máquina, si un xubasco que 's formá en un moment, y que s' anunciá ab fortas ratxadas de vent no 'ns hagués entorpit lo pas. Lo Sol traspassava l' horisó quan l' *Argos* fregava l' feréstech rocam sobre 'l que hi está sentat lo formidable castell del Morro. Habiam fet tart y tota la nit la passarem donant voltas á dos ó tres millas de la boca del port. Desde la cuberta veyam á cents los llums de la ciutat, y era curiós l' espectacle que á bordo oferian los nostres viatgers: alguns ab cara joyosa 's preparavan á rebre los afa-lachs d' una mare, d' una esposa, la tendresa de una familia; altres, menos expansius, rublert son ánimo de recorts, pensavan tal volta quan tornarian á abrassar á quells sers volguts que en la pátria deixaren, y tots nos animavam, qui ab esperansas, qui ab realitats, afanyosos tots per arribar al nou jorn que portar debia lo terme d'una tan penosa navegació.

Lo dia vinent tan bon punt sortí lo sol nos trovavan tots en cuberta ab los ulls fixos en una petita barca, que sortint del port avansava envers nosaltres. Un moment despres lo práctic que 'ns debia guiar la entrada saltava á bordo. Ben prompte l' *Argos* se trobá en lo canal que á modo d'

anteports' avansa de la bahia, tenint á l' un cantó lo fort de la Punta y en l' altre lo dels Sants Reys del Morro, una de las millors fortalesas de la isla. Aqueix castell está sentat demunt de la roca viva, y te una magnífica farola de torre cilíndrica que s'aixeca á 78 peus sobre 'ls murals del fort; ne mideix de diámetro 15, trovantse la llum á 150 peus sobre 'l nivell del mar. Lo fanal es de llum fixa, pero alterada ab vius resplandors de mitg en mitg minut, que duran cinch ó sis segons. L' alcans dels resplandors es de 40 á 45 millas y la de la llum fixa de 35. En lo centre de la torre s' hi llegeix 1846-ODONELL lo que penso indica lo temps de son establiment y lo general que en aquella época estava de gefe superior en la isla de Cuba. Un pas mes y nos trovavam dins del port; serian las nou del dematí que habíam donat fondo devant del moll de Luz al mitg de la bahia que es lo punt destinat als vapor de gros port. Desseguida una munió de *guadaños*, barcas que tenen un toldo á la popa porque s' pugan refugiar del sol los viatjers, rodejaren nostra embarcació; y era de veure aquell cuadro; uns nos oferián ricas pinyas, altres nos mostravan plátanos de color d' or, aquells s' afanyavan per saltar á bordo, altres ne devallavan, y tot era cridoria, tot era animació; aquesta escena que s' repeteix cada vegada que arriba algun vapor, te un sello particular, un carácter propi, que es precis haberla vista per compéndrela.

Lo port es dels mes grans y segurs que s' coneixen; per voltarlo se necessitan unas tres horas y pot abrigallar 1000 embarcacions. El moll de l' Habana estriat per espay de uns 680 metros desde lo castell de la Torra fins á la comandancia general de marina, y tot menys un curt espay está cubert per un tinglado aixecat demunt de pilastras de ferro, á modo de doks, per lliurar las mercaderias del sol y de la pluja: la part que per son major fondo esta destinada al descárrech dels barcos de travessia porta lo nom de moll de Caballeria. Lo restant, destinat als baixells de cabotatge, se diu moll de San Francisco. Junt á aquet segueix cap al S. lo moll de la Machina que es de pedra y destinat exclusivament á la marina de guerra. Desseguida venen los molls dels vapors, y despres lo de Sur que es embarcadero ab lo seu tinglado, per bots y *guadaños*. Al S. de la ciutat y al peu del baluart del Matadero hi ha lo

moll de San Joseph construït sobre estacas ab fondo per goletas, y entre ell y lo baluart que 's diu La Tenaza s' hi troba un altre espay ab magatzems per fruytas. Ve desseguida lo Real Arsenal, y per últim lo moll de Tallapiedra que es un embarcadero de carbó.

A l' altre part de la bahia s' hi troba situat un poblet que á semblansa de la nostra Barceloneta es una barriada purament marítima. Comensá aqueix poblet, que mes tart se digué Regla, sent una munió de barracas en las que hi vivian pescadors, per que lo local de sas platjas, y lo fons de la bahia en aquells punts, los oferia ventatjas per la reparació y conservació de las sevas canoas, xarxas y demes objectes propis de son ofici. En l' any 1765 lo governador y capitá general de la isla Compte de Ricla nombrá al capitá de caballeria D. Francisco Blandino pera que cuydés de la administració y justicia d' aquells vehins. Desde allavoras y degut á la industria de sos habitants ha anat creixent la importancia d' aquesta barriada, de modo que avuy conta vuyt molls particulars, alguns per los vapors, y altres per los magatzems de fruyta, construïts fa poch temps.

Mes cap al N. entre lo castell del Morro y Regla, alguns magatzems y algunas habitacions forman un altre barriada que 's coneix ab lo nom de Casa blanca: te varios molls particulars y alguns diques. Redera d' aquesta barriada y demunt d' una petita altura hi ha La Cabaña, fortalesa capás per allotjar 4000 homes y que es la millor de la isla.

Dins de la bahia s' hi troban també algunas casas de banys, y 'm sorpregué lo veure en una d' ellas uns grans reixats de ferro, que, fixats al fons de la platja, surten á flor d' aygua separant aixis l' espay destinat als banyistas del resto de la bahia; un dels mossos del establiment digué que era per evitar lo pas dels tiburons, y per ferme compendre lo necessari que es pendre aquesta precaució me contá varias desgracias ocasionadas per jaquets animals; jo, instinctivament, vaig tonarme á posar la levita que m' habia tret, ab intenció de banyarme. Fou una debilitat, ho confesso, pero, qué vols que t' digui, ni l' alé m' agrada de semblants bestias. Los molts vapors que entran y surten continuamente de la bahia removent l' aygua ab la hélice ó las rodas, han lograt esquivarlos bastant, pero encara regeix una or-

dre, en la que 's consigna una recompensa en metálich, á tothom que presenti un tiburó mort.

Comensarem la descarga als pochs dias d' haber arribat; y cada jorn en lo port no 'm cansava d' admirar aquell cuadro tant animat; aquella remor; aquell mohiment que indica la inmensa importancia comercial d' aquesta ciutat. Los molls, rublerts de barrils, de sacas y de caixas apiladas ó triadas per dessota 'ls docks, á punt de ser trasportadas ó embarcadas; lo constant burgit de carros y carretons que van y venen sense parar; los cants dels mariners pronunciats en cent llengüas diferentas, confonentse ab l' armonia de mil veus africanas; lo fatigós crit del pilot que guia la descarga: un bosch de *palos mesanas y trinquetes*. Tal es l' especte del port; lo comers ab toda sa animació, ab son infernal bullici, ab sa confusió aparent: aixis se presenta cada dia lo moll de San Francisco en la capital de Cuba.

Vareig notar desseguida á la Habana aquest esperit de fraternitat, aquesta condició hospitalaria, de la que 't feya menció en ma última, y que tan m' encanta en aquets paisos. Gracias á aixó y aprofitant l' oferiment de un amich, varem recorre la ciutat, disposat ell á mostrarme tot lo que per son interés, fos digne de ser mostrat, y preparat jo per admirar tot lo que segons mon criteri digne fos de ser admirat. Montarem en una *volanta*, que es un elegant carruatge disposat de tal modo que preserva los raigs del sol, sens per aixó impedir lo pas de l' ayre, y nos dirigirem envers la Catedral, un dels pochs monuments que guarda la isla de Cuba. Aqueix edifici era á últims del sigle XVII una pobre ermita que habian construit los jesuitas y que portava lo nom del fundador de la ordre. Mes tart, en 1724, ajudats ab la caritat dels fidels que la visitavan, convertiren aqueix mesquí edifici en col·legi de la companyia, fins que en 1767 lo governador Buccarely va rebre del govern y cumplí la ordre d' expulsió dels jesuitas, quedant l' edifici com á Catedral. Molt poca cosa te per admirar. Son altarmajor, construit de diferents marbres de Italia, te una forma bastant elegant; lo cor qu' está situat al redera contés algunas pinturas degudas al pinzell del desgraciat artista Vermay; á la dreta del presbiteri s' hi veu una modesta llosa que te grabat un busto de Colon y una inscripció ab lletres dora-

das que ab prou feynas se llegeixen y que dihuen lo següent

¡Oh restos é imagen del grande Colon!
mil siglos durad guardados en la urna
y en la remembranza de nuestra nacion.

Urna mesquina y mes mesquins los versos consagrats á perpetuar la memoria d' aquell per quina gloria, va esser poch ample un mon, ¿Per qué 'ls homes haurán sigut tan ingrats, que donguin tan poch espay á aquell que 'ls va regalar un continent? y per qué haurán volgut ridiculizarlo, grabant demunt d' aqueixa pedra aquets versos que mes semblan fills de la enveja que no de un merescut entusiasme. Desgraciadament veyem ab molta frecuencia en lo nostre pais guardar lo recort d' homes ilustres d' una manera semblant, y es tan mes de sentir quan los estranys, aprofitantse de nostras debilitats, nos detractan sempre que troban ocasió pera ferho.

Sortirem de la catedral per anar á la plasa d' *Armas* en la que s' hi troba situat lo Templete, monument destinat á perpetuar la memoria del siti ahont se digué la primera missa per los espanyols en lo port de Carenas, avuy l' Habana. Ans que 'l general Vives en 1827 concebís lo pensament d' aixecar aqueix edifici, una corpulenta ceiba recordava aquella solemne cerimonia. Lo Templete está voltat per un reixat que s' apoya ab divuyt pilans y situat en son centre, descansa sobre sis columnas d' ordre toscá ab basament átich: en cada un dels quatre costats s' hi aixeca una pilastra ab son corresponent tablero, base y capitell: en mitg de 'ls triglifos y metopas que serveixen en lo fris d' adorno hi ha grabada la xifra F.º 7.º y los atributs de la Real ordre americana de Isabel la Católica, aixis com sobre lo march de la portada s' hi vehuen las armas de la ciutat ab lo següent lletrero que volta l' escut.

LA SIEMPRE FIDELÍSIMA CIUDAD DE LA HABANA.

Una costum ridícula, com es lo mantindre aqueix edifici tancat tot l' any, per obrirlo solzament lo dia de S. Joseph, aniversari de sa inauguració, me privá de veure l' interior

del Templete en lo que s' hi troba un busto de Colon y alguns quadros històrichs de Escobar.

Varios altres edificis varem visitar, entre 'ls que 't podria citar lo palau del Govern, lo convent de San Domingo, ahont hi ha instalada la Universitat, lo Cassino Espanyol, la casa de Aldama y altres, pero cap d' ells te condicions que 'l fassen notable com á obra d' art, encare que tots tinguin detalls dignes de remembransa.

Pero si hi faltan obras monumentals, no hi mancan passeigs en los que hi acut, al caure 'l dia, la gran societat de l' Habana: allí y no mes que allí se deixan veure las hermosas criollas, ab sos blanchs mantells, sos vestits blanchs, sos guants blanchs, sas blancas flors; la vista 's fatiga de veure aquest color: un amich meu ab qui acostumava á passejar me deya: penso que las cubanas usan tant lo color blanch, per sempre poder mostrar que aventatjan en blancura á las ricas musselinas de sos vestits. Crech que deya veritat, y si no ho era 'l concepte ho es la comparació: lo lliri s' avergonyiria al costat d' alguns rostres que moltes vegadas he vist.

Entre la societat cubana, seria ridícul l' anar al passeig á peu, sobre tot quan se tracta de senyoras, que no hi van may, sino lo dijous y divendres sant per anar á visitar sagraris: los demes dias del any, si per la seva posició social no poden usar volanta, prefereixen quedarse á casa, donchs seria, com ja t' he dit, altament ridícul lo passejar á peu: aixó ha donat lloch á uns molt bonichs versos de un poeta cubá que dihuen lo següent

Señor es cosa muy fuerte
que las bellas de la Habana
noche, tarde ni mañana
nadie puede ver andar.
Solo de Cristo la muerte
las hiciera caminar.

Aixó fa que 'l passeig estigui com clos dintre d' un círcul de volantas galantment adornadas, y es de veure com van y venen, com corran y voltan per la alameda de Paula, la Plasa d' Armas y lo Parch; per los carrers de la Muralla,

O' Reilly y d' altres, tots ricament guarnits per las mil tendas que rivalisan en elegancia.

Á las onze de la nit tot aquest mohiment para; las botigas se tancan, las volantas desfilan y tot queda en silenci. Nosaltres com tothom nos dirigirem envers lo moll de Luz ahont lo bot del vapor nos esperava per portarnos á bordo.

JOSEPH BLANCH.

Habana y Agost 30 de 1872.

MINISTERIO
DE CULTURA

LO MONT DEL FAY

Partdemunt del Vallés, tirant al Nort, y al cap de gemadas quintanas, allí hont comensa á mormolar lo Tenes quals ayguas devallan d' una altíssima y sorprenent cascata, s' aixeca un mont molt espadat y solitari, anomenat del Fay. Pren nom dels moltíssims faigs que en ell creixian y que arribavan fins á la fondalada del riu Tenes, rublerta també avans dels mateixos arbres, entre 'ls quals ne descollava un que per sa alsaria, frondositat y groixuda soca, be se 'l podia anomenar lo rey dels Faigs.

Sentir la munió d' aucells que hi refilevan, lo brugit del aygua que ressonava per tot omplint d' armonía aquellas singleras, veure tanta espesetat y foscuria, encativava be l' ànima. Mes vingué un dia en que l' amo d' aquells boscos determiná tallarlos, y una colla de llenyaters {arrivaren en aquell indret pera comensar sa tasca. Lo cap de colla guarní sa cabana á mitja alsaria del single y al enfront de la cascata; y quan esdevingué la nit, allí se n' aná pera reposar, demunt lo jas de fanals y llaxons que s' hi havia guarnit, de las fatigas del dia: mes ¡cosa estranya! per molt que feu y apesar de lo molt cansat que anava, en cap manera pogué conseguir lo son. Llavoras s' assegú en lo portal tenint á sos peus lo precipici, y allí 's posá á escoltar la remor del aygua que del cim de la cascata baixava per entre 'ls faigs y, convertida en nevada escuma, anava á estrellarse en la primera petxina ó replá, desde hont se tirava d' un bot á la de mes avall aixamplantse y formant un blanch y amplísim vano, que, baixant una mica mes, anava á formar lo Tenes.

Aixís distret y admirantho passava 'l temps, quan l' estrident cant del gall de una llunyana masía anunciá la mitja nit: quasi al mateix instant, una hermosa llum verda aparegué allí mateix ahont comensava la cascata y, com banyantse en aquella suavíssima claror, una dama de sens

igual hermosura; duya mitj destrenada sa llarga cabellera y tota sa figura tenia una gracia particular: s' embolicá ab sa verda glassa ab sens igual gentilesa, y 's deixá lliscar cascata avall, tornantse la nevada escuma, quan ella hi passava, d' un color esmeragdat; quan fou al últim replá, aixecá sa graciosa testa com guaytant al cim, y 'l llenyater, diriginthi també la vista vegé baixar de dalt, lliscant també ab la escuma de las ayguas, á una altra dona embolicada ab una llum clara y groga consemblant á la del topaci. Tan bon punt aquesta fou abaix, una tercera dama aparegué al capdemunt de la cascata, hermosa y resplandent, jugant ab la bella llum roja del rubí que la envoltava y, com las otras, se deixá anar ab las escumosas ayguas, cubrintlas de sa claror y color. Instintivament, y com ja esperantne una altra, torná á mirar lo llenyater, y, en efecte, una quarta dama aparegué en lo alt cuberta d' un hermos color morat com de pedra virolada:—veyam quan s' acabarán, pensava ell desde sa atalaya:—y tornant á aixecar los ulls, veyé com si sortís també de la escuma de las ayguas una tant bellíssima y pura llum, que res componia ab la de las otras; de entremitj d' ella n' aparegué una dama; era mes jove y gentil que las otras primeras, sa llum pura y blava aparia baixada del cel, sos hermosos ulls brillavan com estrelles de joya y d' ignoscencia, sa hermosa cabellera enterament destrenada la cubria com un mantell subjectada en lo cap per una diadema de Turquesas, un collaret y manillas de lo mateix adornavan sos tornejats coll y brassos. Al deixarse lliscar avall, totas las ayguas, totas las herbas que la cascata environavan prengueren la hermosa color de zafir que ella irradiava.

Al trovarse totas plegadas, comensaren á ballar y á fer graciosos jochs en mitj de l' aygua, juntantse y apartantse, formant á voltas los colors del arch de-Sant-Martí, y otras destacant cada una de per si los seus colors: despres, agafadas per las mans, baixaren un xich, y caminaren fins á esser al peu del grossíssim faig, al que besaren ab grans mostrars de veneració y afecte; allí comensaren altre volta sos jochs entorn d' ell, cubrint lo entorn de topacis, rubins, amatistas, záfirs y esmeragdas segons las gotas d' aygua que de ellas se desprenian. Aixís estigueren fins á trench d' auba: lo llenyater, al qui ja la son vencia, havia

tancat los ulls en aquell moment y no pogué veure per hont desapareixian.

Lo ensendemá, á la mateixa hora, se posá al aguayt, y aixis com lo gall anunciá las dotze horas de la nit, aparegué la dama d' esmeragda, y despres d' ella, com lo dia avans, totas las altrás, mes al mateix punt que anavan á comensar sas dansas, una d' ellas feu un crit, girárense vers ahont ella guaytava, y se entristiren sos hermosos rostres: lo llenyater volgué endevinar la causa de sa tristesa, y las vegé que esguardavan ab los ulls plens de llágrimas los faigs que voltavan al mes gros, los quals havia ell tallat aquell dia; las tristas damas s' amagaren darrera las escumosas ayguas de la cascata despres de haver anat per un moment á recolzar sas afligidas testas demunt la soca dels rey dels faigs.

Al següent dia, lo llenyater segui sa obra destructora, y tocá la sort de caure als cops de sa destal á aquell grossísim y hermós arbre. Quan vingué la nit, se posá ell tambe d' atalaya com las duas passadas, y tant bon punt lo gall cantá la mitja nit, aparegué la dama d' esmeragda: sens fer cap joch ni dansa, lliscá ab pensivol rostre cap avall; darrera d' ella anaren baixant las altrás, mes sense aquella alegria que tenian avans. Quan estigueren juntas, s' abra-saren tristement y sas miradas se dirigiren vers los destrossats tronchs de sos faigs: sobte, un crit d' angoixa resoná per aquellas fondaladas; las hermosas damas, castigant sos cabells y colpejant son pit en senyal de dolor, devallaren fins al lloch ahont jeya, cubert encara ab sas fullas, lo rey dels faigs. La hermosa jovensela de zafir, sense forsas pera resistir al seu dolor, recolzá sa agraciada testa demunt la espatlla de la dona de esmeragda, las altrás la rodejaren ab anhel y ella 'ls feu senya de que la acostessen al vensut y fornit gegant que jeya pera no aixecarse mes; quan prop d' ell fou, posá sos llavis demunt la mutilada soca, y caygué als brassos de las sevas companyas que, plorant amargament, desaparegueren ab ella entre las ayguas de la petxina de mes avall.

La nit vinenta, lo llenyater torná á ocupar lo mateix siti; y encara que mort de son, alli s' estigué pera veure en que pararia tot alló: cantá 'l gall la mitja nit, y com sempre, aparegué la dona d' esmeragda, mes tan trista y sense

forsas, que quasi 's pot dir que caigué cascata avall en lloch de baixarhi ab la gracia y lleugeresa dels altres dias; las altras tambe com ella baixaren, mes la hermosa joven-sela de zafir no aparegué. Quan totas quatre 's trobaren abaix, en lloch de dansas, comensaren á plorar, y baixant mes avall, anaren á veure al rey dels faigs que ja sense fullas ni branca jeya en terra: la dama d' esmeragda recolzá demunt d' ell sa testa, y com la hermosa de zafir, deixá alli de existir; las altras ompliren l' espay ab los suspirs de sa dolor, y agafantla, desaparegueren per lo fons de la petxina.

Lo llenyater no las torná á veure; ab lo bosch desaparegueren las fadas, mes qualsevol que vaji al mont del faig, quan los raigs del sol illuminan la cascata hi veurá sempre reflectirse sos bellissims colors formant tots junts l' arch de Sant Marti.

MARIA DE BELL-LLOCH.

EXPOSICIÓ DE FLORICULTURA

UN COP DE VISTA A LA D' ENGUANY.

La naixent societat anomenada «La Florestal» volent donar una prova de sa creixensa en los dos anys que conta de vida y abrigada ab lo mantell de «Lo Foment de la Producció Nacional» portaren á terme l' Exposició de Floricultura d' antany, com han portat á cap la segona de las que s' han celebrat en la nostra terra: no dubtant qu' ab aquest abrigall ne verificará temps á venir al menys una cada any.

Si be semblava en lo dia de l' obertura que la d' enguany habia desmerescut de l' anterior, avuy la realitat 'ns fa veure que nous exemplars, d' utilitat y hermosteig al mateix temps, han vingut á omplir lo buyt que lo primer dia deixavan los rams de flors talladas, qu' ab gran munió vingueren á adornar desde 'l primer dia los salons en la d' antany. En cambi d' aquesta abundó, n' hi habia unas menas de castas importadas y sobre tot algunas qu' essent de la nostra terra, han passat de l' estat boscá al cultiu perfeccionat, ab que la capritxosa moda ha obligat al jardiner á discorre tots los cuydados necessaris que son art pot suministrarli.

Deixant apart aqueixas rahons y anant al objecte que 'ns hem proposat al visitar lo lloch qu' ocupa l' Exposició, veurem qu' avuy ha aumentat bastant.

En lo primer replá de l' escala veyem un surtidor, al entorn del cual hi ha una pila de plantas d' adorno y en l' últim, la porta del pis guarnida de flors, tot lo cual presenta un bon cop d' efecte. Aixís que som á dalt y á ma dreta, trobem un terradet á peu plá, en lo cual hi ha una munió de testos ab plantas, colocats en escalinata dessota d' un envelopat posat expressament pera que no 's mustiguin las plantas y presentin mes bon cop de vista las flors en ellas

desenrotlladas, ja que no es á propòsit tenirlas dins dels salons com l' any passat per lo molt que están exposadas á ferse malbé. La claror suau fa qu' aquell tros d' Exposició presenti un conjunt molt bonich.

Lo primer ab que topem, es lo grupo del mitx format per una pirámide vuytavada, en quals caras hi han altres tantas menas de castas exposadas per los Srs. Vila germans, consistint en varios exemplars de geranis; pelargonium doble; coleus; pelargonium senzill; begonias de fullas pintadas; begonias ab flor, de fullas verdas; pelargonium inquinans de fullas matisadas; falgueras boscanas de la terra, introduhidas al cultiu: las quals coleccions están separadas per las azaleas y las dracænas, formant las arestas de las caras de la pirámide, que remata ab una *Latania Borbónica* (palmera) que 's deixa veure y te molts miradors.

Al rotlle trobem varios grupos, quals coleccions no deixan res que desitjar al mes exigent; y comensant per la mà dreta, veurém la preciosíssima colecció de 53 varietats de *Begonia* exposadas per l' Anton Piera, junt ab lo *Pelargonium* de fullas de varios colors y la *Bromelia*, *Pandanus* y *Dracæna Draco-Philodendrum*. Segueix un grupo vert dels germans Vila, compost de *Strelitzias*, *Araucaria*; *Diosma*; *Bromelia*; *Daphne*; *Ceanothus* (Canaris); *Ericas hyemalis* (bruch), introduhit de nou. Tomas Oliveras té un grupo ab varias plantas de *Begonia*; *Strelitzia reginæ*; *Clivia certentifolia*; *Caryophyllus aromaticus* (Clavell d' especias); rematant ab un magnífich *Dion Edúlis* que té per zocal la hermosa *Ardisia crenulata* del Japó. Fa costat á n' aquet lo Sr. Miguel Batlle ab un grupo de varias plantas ab algunas *Begonias* notables y una *Aralia*. Dins del lloch qu' ocupa «La Florestal» hi ha tres *Azaleas* de colosals dimensions, exposadas per D. Miguel Balcells; una glorieta árabe dibuixada y executada al natural sobre 'l terreno per 'n Fost Coll; uns jardins á l' inglesa presentats per 'n Joaquim Piera en la finca que D. Joseph Vidal poseheix á Esplugas del Llobregat y dibuixats per l' agrimensor y périt agrónom Joseph Barba y Closas y una cascada fotografiada per 'n Martí y dirigida per J. Piera en la torre de casa l' Espanya en l' Hospitalet del Llobregat. Tornant á fora seguint lo mateix ordre, l' Excelentíssim Sr. Marques de Monistrol te exposadas una pila de *Begonias* y varios *Coleus*, rema-

tantse ab una preciosa Bromelia. Segueix un grupo vert de 'n Joaquim Piera ab varios exemplars del *Phormium tenax*; del *Pandanus utilis*; Araucarias; Tusilagos; Diosma y Falgueras, tot ben presentat.

Al costat hi ha 'n Pere Samsó que te exposat lo Rhododendron, Azaleas y Pelargonium doble; y per últim tanca 'l rotllo 'n Domingo Aldrufeu ab una colecció del Rhododendron y un altre de 40 varietats d' Azaleas en flor, d' un matisat d' un efecte sorprendent; coronadas per una magnífica Araucaria excelsa y al costat un grupo de 84 plantas de diferents géneres: demunt las quals lo Sr. Magí Fita exposa algun objecte d' adorno per jardins fabricat ab fanch cuyt.

Passem al saló gran y en ell hi trobarém un grupo molt ben combinat ab plantas verdas y en flor, del qual se destaca la *Dracæna* y sobre tot la *Thuja gigantea* ab que remata. En lo grupo central hi ha una colecció de rosas de 'n Joseph Marimon: la colecció de 15 varietats del Senecio elegans y de plantas decorativas pera l' adorno y cultiu en las habitacions, perteneixent á Domingo Aldrufeu: lo Sr. Ernest Bach hi té 6 *Calceolarias* preciosíssimas y la Sra. Dolores Barba de Ventalló un Ceylan vermell. En quant á rams, la Sra. Mariagna Aldrufeu n' hi té d' exposats en las raconeras de fang cuyt que 'l Sr. Fita hi posá en forma de paneras: Los Srs. Vila germans un ram ab dos caras ovaladas y 'n Juan Bordas jardiner del marqués de Monistrol unas bolas de rosas molt ben deixadetas, de las quals una está penjada al mitx de l' entrada de la porta del saló. Adornan lo grupo central quatre figuras de fanch sobre pedestals que 'l dit Sr. Fita hi té exposadas. Si eixim fora la galeria á ma esquerra veyem tres coleccions de clavellinas perteneixents respectivament als Srs. Vila germans, Marqués de Monistrol y Joseph Marimon que també hi té la *Rosa diversifolia-monstruosa-viridiflora* y l' *Epiphyllum Ackermannii* (ploma de Sta. Teresa) exposada per la senyora Joaquina Andreu. A ma dreta 'n Joaquim Aldrufeu una colecció d' Agaves (adzevaras) ab 11 varietats; lo Sr. Miquel Freixas una colecció de Cactus; n' Ernest Bach 10 magnífics *Cereus*; dos rosers en miniatura, un de la Sra. Donya Gertrudis Baratau de Bruguera y l' altre del Sr. Olivar; un *Echinocactus silvestre* en flor d' en Joaquim Rovira y Oli-

ver de Torredembarra (Provincia de Tarragona); lo Sr. Marqués de Monistrol una colecció d' Agaves, Aloes, Cactus y per últim enfront hi ha un grupo de 'n Pere Samsó en que s' hi notan Dracœnas, Camelias en flor, y 'l Lli blau.

Baixem al jardí qu' está format per grupos de varios expositors, y comensant á ma dreta 'n Joseph Aldrufeu té una colecció de 8 varietats del Cerasus, y de Laurus (Llorer) y 5 varietats del Buxus (Boix); segueix en Domingo Aldrufeu ab un grupo de 22 Magnolias ab 9 varietats de copoll en flor; al costat d' una colecció de coníferas d' ell mateix, despres de la cual venen 8 varietats d' Araucarias de 'n Joseph Aldrufeu. Al racó del cap de vall están exposadas una colla de plantas que forman un grupo bastant bó, presentat per n' Anton Piera y consisteixen en 5 Bonaparteas; Aucubas; 4 varietats d' eura y las Aralias entre las que descollan la crassifolia del Japó y sobre tot la Papyrifera, que, com son nom ho indica, te aplicació á la industria de la fabricació del paper. L' altre reconada l' ocupá 'n Salvador Vila ab Azaleas, Camelias y Rhododendron; seguint lo Tomás Oliveras ab un grupo de 16 Phalaris, 2 Yuccas variadas, Aralias y Corylus; al seu costat en Pere Coll hi te Aucubas y Pelargonium doble. Al mitx hi ha 'l grupo de 'n Salvador Barceló ab un magnífich exemplar del Phormium tenax Forst ó lli de la nova Zelanda, quals fils son mes forts que 'ls del lli y cánam; una gran Hortensia, Begonias en flor y la Saxifraga: l' altre grupo qu' es de 'n Joseph Samsó consisteix en 13 varietats de rosers en flor, 10 coníferas y una complerta colecció de 29 varietats d' enredadoras; segueix 'n Fost Coll ab un grupo compost de quatre, los quals están formats per la Latania Borbonica, Ficus-elastica (caoutchouc), Araucaria, Palmeras y un bonich Cedro. En lo surtidor hi ha unas quantas plantas acuáticas d' en Domingo Aldrufeu y al costat los Srs. Frederich Ciervo y Comp.^a qu' han obtingut real privilegi exclusiu per construir lo «Liquímetro Clausolles;» l' han presentat funcionant y té per objecte medir la cantitat de líquit en un temps determinat.

La gran colecció de 44 varietats de coníferas es d' en Joseph Aldrufen; qu té al altre costat 'n Miquel Freixas ab una bonica colecció de 19 varietats d' Evonymus, coníferas y dos Mahonias carregadas de fruyt; al costat 'n Tomás Oliveras

té un grupo ab varias plantas; mes enllá 'n Vicens Llanes presenta la Azalea, Geranis y Pelarganium doble; al cap demunt n' Agustí Batlle presenta un grupo d' una palmera, geranis y Hortensias, y en lo racó del costat de l' escala 'n Salvador Vila hi té una colecció de varietats d' Evonymus ó llex (boix grebol.) Baixem al costat dels billars y comensant por 'l cap de vall 'n Domingo Aldrufeu hi té una colecció d' Amaryllis; 'n Vicens Argelaguer una de Coleus, Begonias y altres plantas; 'n Pere Coll un grupo de varias plantas; en Salvador Barceló un altre en que s' hi veu la Salvia-argentea; 'n Joaquim Aldrufeu dos coleccions, una ab 31 varietats del Pelargonium y altre ab 17 de Verbenas y per últim 'n Domingo Aldrufeu una colecció ab 38 varietats del Pelargonium grandiflora.

Tornem al puesto per ahont hem entrat y avans d' eixir del pis detinguemnos un poquet als salons de ma dreta qu' hi trobarém algunas cosetas que no 'ns sabrá greu habèr-las vistas, ni 'ns doldrá lo temps que 'n ellas hi empleyarem. En primer lloch veurém una colecció de plantas secas perteneixents, unas á la familia de las gramineas, altres á diferents especies, que l' enginy de l' home y la diabólica moda han fet donarlshi un preu qu' avans no tenian, fins arriivar al punt de posarlas en los aparadors ab lo nom de Paris, pera que tinguessin mes valor; y no son mes qu' uns tronchs de suro ó trossus, de que tans adornos s' en fan en alguns payssos ahont no n' hi ha y que venen á buscarlo aquí, ja que en moltas ocasions no sabem aprofitarnos de l' utilitat que la moda 'ls hi dona, y alguns cascos de carabassa dorats exteriorment y forrats per dins ab molsa, que venen á servir de joyeros. Al veure aixó no podem menos de dir, que si ab cosas tan senzillas com lo suro y tan vulgars com las carabassas se fabrican objectes d' adorno, ab cuantas d' altres s' en podrian arreglar, si lo cultiu de l' enginy fos mes esmerat ó bé si fossin directament recompensats los treballs de primera má, dels que s' hi dedicarian. A n' aquest ram s' hi han dedicat bastants, mes sols un ha esposat objectes d' aquest género y es 'n Josep Rigolt; mes endins hi ha dos bonicas coleccions de rosas, una d' en Josep Samsó ab 129 varietats y altre de 'n Joaquim Aldrufeu ab 104 varietats: n' Josep Rigolt exposa l' única colecció de 100 varietats de Viola-tricolor (Pensa-

ment) desde 'l groch mes clar fins al morat fosch mes avellutat; enfront de la qual hi ha un Ceylan exposat per D.ª Gertrudis Baratan, y la flor única del Orchis-simia qu' hi ha en l' Exposició, qu' es de 'n J. Puiggari; un clavell vermell de 'n Joseph Rius, y 4 rams de flors secas, tres de 'n Salvador Barceló y l' altre de 'n Pere Samsó. Després na Dolors Rubió una planta seca (Lunaria biennis) colocada en un gerro de fanch cuyt; na Ramona Rocabruna un ram fet ab plomas de colors. Aquí també han exposat rams á cual mes capritxós, la Sra. Mariagna Aldrufeu, n' Diego de Moxó y 'n Joan Dalmau y finalment com á objectes rústichs sols s' han presentat 'n Josep Marimon una glorieta y 'n Josep Borrás una taula.

Sols me queda un dubte motivat per l' ausencia de molts jardineros en l' Exposició y encara qu' he pensat sobre 'ls motius que podrian ocasionarlo, no he pogut traurem may del devant la necessitat d' un altre local mes á proposit per' exposar, per la senzilla rahó de que tenint qu' estar á tanta distancia y ab tan diverses condicions uns grupos d' altres, no 's pot apreciar bé, segons per qui, la cantitat ni la qualitat, y en quant á las plantas decorativas es imposible ferlas destacar, per la senzilla rahó de que 'l color que presentan 's confon ab las parets cubiertas d' eura que venen á hermozejarse lo jardí. M' atreveixo á dir que seria condició á proposit, la colocació de las plantas dessota d' un envelat en mitx del camp ó en algun lloch com lo qu' ocupa 'l projectat Institut de 2.ª ensenyansa, si per l' altre 1.ª Exposició no haguessin comensat las obras. D' aquest modo, 'm sembla qu' acudirian molts mes jardineros, y gran nombre de particulars, puig que las condicions foren molt mes á proposit per l' objecte á qu' están destinadas las Exposicions d' aquesta classe, y d' aquesta manera fent pagar una petita entrada tal vegada podrian ferse mes sovint.

F. XAVIER TOBELLA.

A MA BENVOLGUDA AMIGA

LA SENYORETA

D.ª MARIA DEL PILAR SENESPLEDA

Musa, no sigas avara,
alsa depressa ton vol
ab veu armoniosa y clara
en la parla que ta mare
t' ensenyava en lo bressol.

A Pilar has de cantar,
peró ten compte l' que dius,
que es tan hermosa Pilar
com l' aygua pura dels rius
y las onadas del mar.

Nascuda en terra forana,
del cor los odis allunya,
puig tenint sanch catalana
ella las fitas aplanada
de Castella y Catalunya.

Alta, encisera y garrida,
arcángel del cel baixat,
palmera que de lluny crida
en lo desert de la vida
al romeu desconhortat.

Dolsa tendresa en lo cor,
en l' ánima la virtut,
de maravellas tresor,
¡trist y malhaurat qui mor
sens haverla conegut!...

En son front lo cel escriu
lluminosos pensaments,
y fa entendre quan sonriu
que en son cor hi tenen niu
los mes tendres sentiments.

¿Quí, ferit, no la perdona?
¿Quí la mira, y no la vol?
Quan sa veu al espay dóna
no sé si es que ella enrahona
ó que s' plany lo ventitjol.

Quan la escolto, y de sa veu
m'afalaga l'dols accent,
jo voldria ser lo vent,
per estarme al costat seu
y orejarla eternament.

Quan la miro, y de son cor
me con mou lo trist esglay,
com lo mon es tan traydor,
jo voldria ser l'amor
per no ferla patir may.

Y la vol ma fantasia
y no s'cansa de pensar
quánt bonich lo mon seria,
si las noyas de avuy dia
totas fossen com Pilar!

JOAN TOMÁS Y SALVANY.

Madrid, 13 Mars de 1875.

TRIBUT

Felices los que mueren en el Señor.

(A LA MORT DEL LLOREJAT POETA N' EUSSEBI ANGLORA.)

Morí, com mor, lasseta, en l' invernada
La primerenca flor,
L' humil viola pels vents arrabassada
Y entre tofas de neu amortallada
En vespre de maror:
Mes de amor y amistat la pura flayra
Qu' atesorá en son sí,
Jaquint sa tomba freda amunt s' enlayra;
Y apar perfoma misteriosa l' ayre
De grat odor diví.

Morí, com mor al clarejar lo dia
De l' alba 'l rich estel;
Tal volta fantasiant en sa agonía
Qu' entre onas d' encens y d' armonía
Volava dret al cel:
Tal volta fent vibrar en sa victoria
Son argentat llaut (1)
De son bréu pas deixantnos per memoria
Bellíssim rastre d' envejada gloria,
Corona á sa virtut.

Morí, com mor lo cavaller en guerra,
Ferit de tot arréu;
Bregant ab son destí fins caure en terra,
Cercant sos ulls del Montserrat la serra
Y 'l cor alsat á Deu:
Morí, com mor lo just; de fills y esposa
Planyent lo desconort;
De sos llabis brollant font abundosa
De fé divina, mes que may hermosa
A l' hora de la mort.

Nauchér qu' ab feble nau, plé d' esperansa,
De gloria assedegat,
A la mar se llansá en jorn de bonansa;

(1) Llaut d' or y argent que conquerí en lo certámen de l' *Academia Bibliográfi-
co Mariana* en l' any 1869.

Ben tost demunt son cap sentí ab frisansa
Rujir la tempestat:
Pelegrí que solcá ab greu feix de penas
La via del dolor,
Diadas somniant de ditxá plenas;
Trist deixá arreu al drinch de sas cadenas
A trossos lo seu cor.

Martre obligat en la comedia humana
Y rich en desenganys,
Menyspreant d'aquest mon la pompa vana,
Cercá en la santa inspiració cristiana
Conhort á sos afanys.
Rossinyol ben aymat en l'encontrada
Hont li plavé fer niu,
Sas alas estenent en nit callada
Crusant serras y valls, á l'estrellada
Se remuntá joliu.

Lluny d'envejas y d'oys, ab alegria
allí 's rebifará
Banyantse en llachs de llúm y d'armonía;
Mes ¡ay! qu' en nostre esbart com ans solia
May més refilará:
May mes ab la seva arpa encisadora,
Del encantat palau
La porta passará, que 'l cor anyora....
Mes plaga á Deu qu' al brillejar l'aurora
Desperte en santa pau.

ANTONI MOLINS Y SIRERA.

15 Abril 1875.

LA FLOR D' URGELL

I.

Anys enrera s' emportava
Las ulladas del jovent
Una pubilla bonica,
La mès bonica d' Urgell.
Era tant tendra, com tendres
Son los brots del violer,
Sas galtetas rossejavan
Com la espiga del forment;
Requesta prou que n' tindria
Na Sileta de Puig-vert,
Que avans d' esclatar la rosa
Ja s' barallan pel' roser.
Vistayres cent cada dia
De Segarra y del Urgell,
Tots de las casas mès bonas,
Tots de la flor dels hereus;
Mès anavan las carbassas
Que ni al born de Balaguer,
La pubilla l' cor encara
Tenia d' àngel del cel.

Cada desengany que dava
Mès coratge pels demés,
En abatre aquella fera,
Fera regna del Urgell.

Als voltans de casa sèva
Prou feyna tenia l' vent
Per endursen las promesas,
Los càntichs y juraments,
Que llensavan neguitosos
Seguidors de tant bon cel.
Sols en nit fosca y boyrosa
Que tothom es á cubert,
L' oratge quiet pregonava
Dols cantar de trista véu.
Y al primer cant la finestra
S' obria tot apleret,
La claror prést s' apagava
La pubilla eixint després.

No hi ha dupte, aqueix que canta
Aquest si que 's aymant sèu,
Mentres ella se ho escolta
Aixís la vèu va dient:

«Aucell que t' ajocas
»Al niu de tos pares,
»Així l' cel no donga
»Forsa á tas alas.»
«Aucell, si á montanya
»O á terras llunyanas
»T' espeny algun dia
»Lo buf fort del ayre
»Y d' aqueixa terra
»Per sempre t' aparta;
»Així l' cel no donga
»Forsa á tas alas.»

Encar' no del tot perduda
Pels avalls la trista vèu
Eixa cantaria s' oia
Que devallava del cel:

«¿Sabs per qué la broma
»S' aplaná á la ubaga
»Per qué ab la borrasca
»S' hi junta lo duch?
«Escolta, hi ha cosas
»Que Dèu ja las lliga
»Y si n' passa un dia
»Mès fort es lo nus.»

«No llenses mes queixas
»Que al cor me s' hi clavan
»Los temps s' abonansan
»Quan á Dèu li plau.
«La boyra s' aixeca
»Precís que t' allunyes,
»Soch tèva no ho duptes,
»La Verge ja ho sab.»

II.

Ja no arruixava la ofábrega
La pubilla á l' endemá,
Camí de Fransa ab sòn pare
Dematinet han marxat.
Pobre noya que plorosa
A llunyas terras te n' vas,
¿Quí ho diria, malastruga,
Fos ta condemna ton cant?

Al cap-vespre de tres dias
S' aturan prop d' un casal,
Era un convent... una tomba
D' avuy endevant serà.
—Filla mèva, diu sòn pare,
Filleta, ja no m' pertanys,
Puig que á Dèu en ta naixensa
Ta mare t' va consagrar;
Prometensa que oblidava
Y que ton cant m' esmentá.—
A la filla manca forsa,
Ni contesta pot tornar
En brassos ja duas monjas
Dintre l' convent l' han ficat,
Mentres que per sota ls' claustres.
Perduda, una vèu se plany.
—Germana mèva, germana,
D' aquí no se n' surt jamay.—

III.

Es una nit de Novembre:
Bufa fredós lo llevant,
La lluna ab cendrosa capa
Blanqueja serras y avalls.
Las xutas en las arbredas
Omplan la nit ab llurs cants,
Si prou trista es aquell' hora
Ellas fan mèu soletat.
Los llops afamats udolan
Aplegantse abaix dels plans,
Sos ulls com foc llampurnejan
Oint los elapits dels cans;
Sona á estonas la esquellada
Dels remats dintre l' boscam

Qui ho diria, en aqueix hora
Perdentse pels' torrentals
Un caballer s' enfilava
A despit de sòn cavall,
Al vell cim d' una montanya
Hont sols hi puja l' isart.
Al esser dalt no s' atura,
Camina caminarás,
No tè temps, ja que esperona
Fins á eixir sanch del cavall
Que corria, que volava
Ab la furia que du l' llamp.

Ja un convent sos ulls oviran
Al vell mitj d' un quiet estany,
Que á un fantasma se semblava
Sobre las ayguas jitat.
Lo donzell cap dintre s' fica
Recorts tristos remembrant.
—Pubilleta, pubilleta,
Deya ab las ayguas lluytant,
No podent lluny de tu viure
Vull morir al teu costat.

Una monja tota trista
Güaytava d' un finestral,
Las llágrimas que li queyan
Descubrian sos pesars,
Sols si dalt del cel mirava
Dels sèus ulls mimvava l' plant.

Llavors dotz' horas sonáren,
Llur so dels prechs la distráu,
Mès ¡Dèu meu! com desseguida
L' hi agafa tan fort esglay
Que ara no plora, sonriure
Volen sos llavis probar?

Ha vist sòn aymant ficarse
En lo perillós estany,
L' ha vist fondre sota l' aygua
Trobant per ella l' fossar.
Y ls' sèus ulls se juntaren
Ab los que mitj apagats,
Encara per darrer volta
Un mot d' amor hi lluí.

Y eram al temps que s' despulla
Lo món de tots sos encants,
Per ço també al cel pujava
La monja del finestral;
L' amor l' ha mort ¡pobre noya.
Pobre noy, pobres aymants!
Si la terra os fou ingrata,
Dalt del cel, Dèu vos juntá.

FREDERICH RENYÉ Y VILADOT.

BIBLIOGRAFIA

LO LLIBRE DEL COR MEU, de Francesch Pelay Briz.

(Acabament.)

Al terminar en lo nombre precedent la série de consideracions generals que ab ocasió de la darrera obra del Sr. Briz se 'ns ocorregueren, senyalavam en conclusió final las condicions que creyam indispensables en las poesías del género literari á que pertanyen las del *Llibre del cor meu* si havian de exercir sobre 'l lector saludable influencia moral y cumplir aixís sa missió, aquella missió per la qual colocavam al género amatori entre 'ls géneros capdalts de la poesia.

¿Las poesías del *Llibre del cor meu* reuneixen semblants condicions?

No serém nosaltres qui dem á esta pregunta una resposta categóricament afirmativa ni negativa: una y altra han de ser inspiradas en la impresió que sobre cada hù dels lectors produhescan, impresió que pot variar al infinit, dat que al infinit varian las organizaciones morales y 'ls graus de sensibilitat; y pe ulancia vanitosa fora 'l voler erigir en lley la nostra manera d'apreciarlas en aquest terreno, quan no tindriam per á alegar en pro de la justicia de semblant lley cap rahó sólida que fos prou á convence als altres y á ferlos despullar del que podriam dir criteri sensible propi.

Además, se tracta de diversas composicions, desiguales en mérit, que poden individualment ser colocadas en distints grahons de la escala interminable que medía entre 'l si y 'l no absoluts com á resposta á aquella pregunta, que unas s' acostan molt á aquell y otras á aquest, y ¿cóm es possible aixís generalisar, formar un concepte que las abarque totas, que compendie en una sola las diversas impresions particulars que produhesca cada una de ellas?

Que forme concepte, donchs, per sí mateix lo lector y concretament nosaltres á ferli fácil lo camí presentantli ab lo *Llibre* á la ma diversos fragments per hont puga formarse una idea mes ó menos aproximada de com lo Sr. Briz ha resolt en sa última obra lo sempre difícil problema de vestir ab lo llenguatge de la poesia las emocions que experimenta la ánima quan se sent somoguda per lo sentiment del amor.

L' amor, com tots los demés sentiments humans, se revela en la ànima per una generació continuament en activitat de ditxas y de pesars, d' esperansas y de recorts, d' ilusions y de decepcions, d' entussiasme y d' amargura, alegrias y dolors que 's combinan y s' entrellissan y se succeheixen uns als altres en mil ordres y combinacions diferentas, ab una intensitat que varia á cada pas segons lo grau de sensibilitat major ó menor de cada hu y segons la proporció en que estigan unas respecte d' altrás las facultats del ànima en lo subjecte.

Las poesías del *Llibre del cor meu* son un reflex d' aquestas oscilacions, d' aquestos diferents estats morals, pero mes especialment, y son aquestos los dos grupos principals en que 's subdivideixen, se proposan pintar l' amor en la categoria de sentiment que 'n podriam dir latent, no comunicat á la persona que n' es l' objecte, y en la de sentiment per ella conegut, per ella correspost y que no experimenta sino passatgeras turbacions que una mirada ó una paraula dissipa ó dissipa la inquebrantable confiança que te l' amant en la sinceritat del jurament de sa estimada. Si 'ns atrevissem á mitj infringir lo propósit que al principi havem manifestat tenir y á establir per lo tant preferencias entre aquestos dos grupos dintre 'ls quals quedan inclosas quasi totas las composicions del *Llibre del cor meu*, no vacilariam per lo que á nosaltres toca y generalment parlant, en donarla á las que descriuhen aquellas emocions primerencas del amor no correspost: la tristesa y la amargura solen esser 'l segell que las caracteriza y 'l Sr. Briz brilla mes en sa pintura que no pas en la del expansiu entussiasme, de las ardorosas impresions del amador que veu satisfet son anhel y trova un eco de son amor en lo cor de sa adorada.

Lo poeta descriu aquest estat d' excitació en que 's trova 'l qui sent per primer cop besar son front la calenta alenada del amor y veu obrirse á sos ulls aquell nou espay que se li dibuixa ab fantástichs y no delineats contorns com la cima ondulant de las montanyas al dissiparse la boyra que las corona en las matinadas de primavera.

Lo seny no pot pas retre la embrantzida
que 'l pols ne dona á las ardentas venas;
tampoch pot l' arbre deturar la sava
que activa puja a amorosir sas brancas

Oh vesten seny; mon cos al cor se dona-
Amor jo cerco y ell amor me porta

mon seny en brassos d' ilusions alena;
un altre cor mon jove cor ne busca
pera trenarhi lo que 'l meu destrena
per pendre en ell, com prem verda llambrusca
pel tronch del arbre que aprop d' ella 's cria.

Y 'l poeta trova aquest altre *cor jove* per qui 's daleix:

era un mati d' abril, lo sol lluhia,
la dolsa primavera
son ram de flors á poch á poch guarnia

y 'l poeta la va veure per vegada primera

. no en la espessura
d' un bosch ni vora 'l doll d' una font clara
sino en mitj d' un passeig.

Aquest amor permaneceix clos dins son cor, essentne cruel tortura:
escolteulo prorrompre en sentidas queixas que 'l forsat silenci li ár-
renca:

ara aprop meu tenirla,
aymarla, benehirla
y no poderli dir mon cor es teu,
¿quant ha pogut sentirla
may una pena aixís persona nada?
¿Hont es, hont es dolor igual al meu?

La dolor va creixent: tal volta la ausencia será per á ella un le-
nitiu:

. com mes me la contemplo
mes creix lo foch que lo meu cor abrusa
y ma gelosa Musa
mes se complau en lo meu cru dolor
Lluny: lluny entre las frescas
ubagas dels pinars y brumerosas
ayguas del riu fugim. Allí calmosas
las horas passen y s' hi adorm lo cor
.
. Lo camp falaga.
ab sa dolsa quietut:
s' hi oblida 'l mon; la dolsa pau s' hi troba
y 'l bri de la herba y dels remats la fressa
y 'l cel y terra y tot, tot allí bressa
en pau al seny que mal nafrat hi acut.

¡Inútil porfiar! Com diu lo cantar castellá,

la ausencia es aire,
que apaga el fuego chico
y aviva el grande:

aquella tranquilat acreix sa amargura:

. en tot la oviro;
en lo cel, en lo pla. dalt la montanya
la seva imatge miro
flotant com un ensomni: nit y dia
repós no tinch en lloch!..
.

Fugim d' aquest torment que al pit coneria
llavor de mort..... A tu retorno aymía!
Val mes morir que d' ella estarne lluny.

Llavoras li demana ab accent de súplica que calme sas penas, que
desxifre l' enigma que 'l corseca;

Desfes los llassos que lo meu cor nuan,
digam lo teu pensar; si per ventura
vens á minvar la meva desventura,
sí ab ton amor ne calmas mon desvel
l' infern del cor convertirasme en cel.

y ella eternida, sentintse á sa vegada, dominada per l' amor, dei-
xa escapar de sos llavis aquella confessió que es l' arch iris que cal-
ma la tempestat, de sos llavis hont los del poeta hi cullen besos
apassionats que son per á ell

mel pura de rica bresca
que l' Amor fa en lo seu buch.

¡Quan grat per al enamorat lo mes petit objecte que l' hi recorde
l' del seu amor!

Missatgera d' amor, murtra florida,
com fresca ho has estat, tot y marcida.
fins que talli ma vida
la corva dalla de la fera mort
sempre serás per mi tendre recort.

Quant sia mort
sobre 'l meu cor
dintre ma caixa poseula ab zel
perque ella així
desde allí ab mi
pujará al cel.

Correspost ja l' amor, comensa per al poeta la nova vida, la del
amor satisfet, del amor que apenas se veu may enterbolit per la ge-
losía, corda que sembla que no té la lira del poeta.

Si algun cop, arrastrat per una forsa irresistible, la atormenta ab
sos recels, prompte 'l penediment ve á esbargir la nuvolada, y 'l poe-
ta dirigintse á ella li canta:

Ja que 't so donat la pena
també te la vull curar
dihente que si tu ploras
també á mi 'm veurás plorar;
aixuga tas llagrimetas
d' eixa carona de cel,
aixúgalas, dolsa aymia
que no tinch lo cor de gel.

assegurantli que ha passat una mala nit, que no ho ha fet expressa-
ment, que no hi tornarà may mes, y que

si 'm perdonas, cap mes dia
te podrás queixar de mi

y pren l' amor un biaix tant familiar que arriba fins al punt de que

ella sentada aprop meu
jo recolzat en sa falda.
ella 'm deya:—Dols amor,
contentam, alegam, canta;
entona aquella cansó
que á mi tantíssim m' agrada,
aquella de la destal
que Mestre Jan te á lá farga

y 'l poeta

esbadallat lo cor
d' amor y ab febro enchs llabis
sols per contentarla á n' e.la,

proporcionant á la vegada un gran pler al lector, canta *La cansó del Mestre Jan*, aquella preciosíssima balada que obtingué en los Jochs Florals de 1871 la *Flor natural* y que ha encabit lo Sr. Briz dintre del *Llibre del cor meu*, com hi ha encabit l' *Entremitj*, quadro fantástich dialogat, en que l' autor maneja la sátira archi-personalíssima d' un modo envejable y en que, segons algú preten, ha lograt imitar una de las mes celebradas produccions del alemany Heine.

No volem allargar mes lo present article: cumplert queda ja 'l nostre objecte, mes ó menos plenament, que era donar al lector per medi de la cita d' alguns fragments quasi presos al etzar una idea del *Llibre del cor meu*. Lo judici fórmise'l cada hú.

J. SARDÁ

NOVAS

Ha mort á Figueras D. Joseph Maria Ventura, conegut per «Pep de la Tenora» per sa habilitat en aquell difícil instrument. Lo Sr. Ventura era autor de varias sardanas entre ellas la titulada *Arreu moreu*, que ha sigut executada moltes vegadas per lo coro d' Euterpe, en concerts y altras funcions, y que havia lograt ferse molt popular. L' indicat coro te en ensaig altra composició del mateix autor que 's titula *La matinada del Ampurdá*.

L' erudit escriptor catalá en Pere Nanot Renart, ha sigut distingit ab un títol de soci honorari de la Academia de Bonas Lletres d' aquesta capital.

Lo dia 12 del corrent tingué lloch en lo teatro del Odeon la funció destinada á benefici del llorejat poeta y aplaudit autor dramátich en Joaquim Riera y Bertran.

Després de la representació de la comedia en dos actes *Bernat Pescayre*, que com sempre se feu aplaudir, s' estrená la nova producció del mateix autor *L' avi*, qu' obtingué un accésit al premi ofert per *La Jove Catalunya* en los Jochs Florals d' enguany. La triada concurrència qu' ocu-

pava 'l teatro saborejá ab verdadera fruició las moltíssimas bellesas qu' avaloran l' indicat quadro dramátich y de las quals tindrem ocasió de parlarne á nostres lectors; bellesas que feu posar de relléu la bona execució per part dels autors, especialment per la del Sr. Tutau que en lo paper del Avi demostrá sas grans dots de artista consumat. No cal dir que 'ls aplaudiments foren nutrits tant pels actors com per l' autor, á qui 's cridá duas voltas á l' escena en la mitat y al final del quadro.

Lo mateix Sr. Riera llegí després algunas de sas composicions de género popular que com sempre foren las delicias del públich, y lo Sr. Vidiella lluhí en un magnífich piano sas envejables qualitats, tocant los *Correus* de Ritter y una característica dansa habanera, y 'l Sr. Vanquells cantá ab gust y afinació una ária del D. Cárlos, y la pessa per *Carità* del Sr. Sanchez Gabanyach, acompanyantlo en lo piano l' indicat Sr. Vidiella; essent també molt aplaudits.

Termená tant notable funció ab la comedia en un acte del mateix beneficiat *Lo Senyor Batlle*.

La *Gaceta de Madrid*, *Las Provincias* de Valencia y altres periódichs de fora Catalunya, han ressenyat extensament la passada festa dels Jochs Florals, ocupantse també la primera de la sessió celebrada per *La Jove Catalunya*.

Hem tingut lo gust de visitar l' Exposició de flors oberta en lo local del Foment de la Producció Nacional, habentnos demostrat aquella una volta mes los progressos que fan en Catalunya y especialment en esta provincia en aquest ram, y lo profitosos que son aqueixos concursos pera ajudar á son desenrotllament. En altre lloch d' est nú-

mero veurán nostres lectors ressenyada la varietat de flors y plantas d' ornament que ja solas, ja formant ricas toyas, omplan las principals salas y 'l jardí de la indicada Associació; per lo qual complaguentnos en fer constar l' éxit de l' Exposició, felicitarém al Foment y á la Societat La Florestal que l' ha ajudat en sa organisació.

La Jove Catalunya ha acordat oferir en lo certámen que deu verificar la Associació literaria de Gerona en lo próxim Novembre, un exemplar magníficament encuadernat de l' obra de Francis Wey, titulada: *Rome, description et souvenirs*, ilustrada ab mes de 300 grabats y un plan, al autor de la mellor biografía d' un catalá ilustre, que tinga al menys l' extensió d' una memoria ó fullet.

S' ha estrenat al Odeon un nou drama en cinch actes de D. Jaume Piquet, titolat: *La viuda de 'n Serrallonga*.

L' editor de Madrit D. A. de S. Martin, segons un prospecte que havém tingut á la vista, comensará á publicar en lo present mes de Maig, en volums de petit tamanyo, una colecció de las *Obras completas de D. Víctor Balaguer*, nostre compatrici. Esta colecció se dividirá en tres seccions: literatura, historia y política, y las obras qu' en ella se comprenen, á escepció d' algunas pocas inéditas, serán variadas, corretgidas y aumentadas per l' autor ab diferents apéndices, comentaris y documents, deguts á major práctica y nous estudis.

Creyém que l' éxit d' esta publicació correspondrá als propósitos del editor, emperó no duptem que, essent com es una edició de propaganda, ja que la major part de las

obras, mes ó menys esmenadas, han vist ja la llum, seria aquell mes felis, si lo preu de cada tomet, fos mes assequible á las petitas fortunas.

Lo setmanari *La Bandera Catalana*, que ve alcansant molt favor dels aficionats á nostra literatura, ha comensat á publicar una colecció de grabats, dibuix del aprofitat artista en Joan Serra y Pausas, de los catalans mes eminentes en los diferents rams del saber humá. Acompanya á cada retrato una curta biografia. Creyém acertada l'idea del director de dit setmanari perque ve á umplir un buyt que 's deixava sentir en lo camp del modern renaixement.

TAULA DEL PRESENT NÚMERO

Joseph Blanch.	Fragments de un llibre de viatge.	533
Maria de Bell-lloch.	Lo mont del Fay.	542
F. Xavier Tobella.	Exposició de Floricultura.	546
Joan Tomás y Salvany.	A ma benvolguda amiga la senyoreta D. ^a Maria del Pilar Senespleda.	552
Antoni Molins y Sirera.	Tribut.	554
Frederich Renyé y Viladot.	La flor d' Urgell.	556
J. Sardá.	Lo llibre del cor meu: acabament (Bibliografia.).	560
